

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
Zwiazek Krakowian w Izraelu
Association of Cracowians in Israel

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
ת.ד. 17209 תל אביב 6117102

cracowassociation@gmail.com

טלפון: 054-4436366, פקס: 09-9579540

<http://cracowassociation.blogspot.co.il/>

www.facebook.com/groups/cracowassociation

גליון 89, יוני 2014 סיוון תשע"ד

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

משתתפי "Dni Izraela" בקרקוב

עשור ל"ימי ישראל" בקרקוב

בשנים האחרונות חווה היהדות פריחה מחודשת בפולין, דוגמה לכך פסטיבל "ימי ישראל" בקרקוב שנערך במחצית מאי 2014. במשך שבוע התקיימו אירועים רבים שמציגים עושר של תרבות ישראל ומורשתה מהיבטים רבים ומגוונים. המטרה העיקרית של הפסטיבל היא לקדם את התרבות היהודית העשירה ולעודד דו-שיח בין התרבויות. באירועים השתתף קהל רב, תושבי העיר והסביבה, שביקשו לחוות את האווירה הרב-תרבותית של ישראל דרך מבחר מגוון של האירועים. שגריר ישראל בפולין, מר צבי רב נר, כיבד את האירועים בנוכחותו.

בשנת 2004 יזמה קבוצת סטודנטים מהפקולטה ללמודי יהדות וללימודי המזרח התיכון באוניברסיטה היגלונית, את פסטיבל "ימי ישראל". צעירים פולנים רבים, רובם המכריע קתולים, לוקחים חלק באירוע, לצד הסטודנטים שאחדים מהם מתוודעים לשורשיהם היהודיים.

האירוע המרכזי היה כנס מדעי בינלאומי שכותרתו: A Kaleidoscope of Israeli Cultures בהשתתפות מרצים מאוניברסיטת אריאל והאוניברסיטה היגלונית, ביניהם: פרופ' אדורד דוברובה, פרופ' ניצה דוידוביץ, ד"ר פשמיסלב טורק, ד"ר פיוטר וייסר וד"ר אווה ונגז'ין. לפני הכנס התקיימו סדנאות לסטודנטים ודוקטורנטים בנושא של רבגוניות של התרבות הישראלית.

פרופסור ניצה דוידוביץ, מנהלת היחידה לפיתוח אקדמי באוניברסיטת אריאל זכתה לתעודת הוקרה ייחודית על פעילותה רבת השנים בהובלה, יוזמה, השתתפות ותמיכה בפעילות מתחילתה, ותרומתה לאירועי "ימי ישראל" בהרצאות, בשיתופי פעולה מחקריים, אירוח סטודנטים מקרקוב בישראל ועוד.

תוספת של מיליארד שקל לשנה לניצולי שואה

התרופות שהם צורכים (הנחה של 100%).
♦ החזר שנתי של 3,600 ש"ח עבור טיפולי שיניים ורכישת משקפים.
♦ 9000 ניצולי שואה נזקקים יקבלו מענק שנתי של 2000 ₪.
♦ סיוע לבני זוג של ניצולי שואה שנפטרו - תשלום קצבה של 2,000 ₪ לחודש לבן הזוג, החל מהשנה הרביעית לפטירה.
♦ שינוי מבחן ההכנסה כך שלא יכלול את הקצבאות המשולמות ע"י הרשות לזכויות ניצולי השואה.

שרי האוצר והרווחה הכריזו על "תוכנית לאומית לסיוע לניצולי שואה", ובמסגרתה תוקצה תוספת של מיליארד ש"ח לשנה. בין השינויים:

♦ השוואת תנאיהם של כ-18,500 יוצאי מחנות ההשמדה והגטאות שעלו אחרי 1953 לתנאיהם של ניצולי השואה (נכי רדיפות הנאצים) שעלו לפני 1953.
♦ העלאת הקצבה מינימלית ל-2,200 ₪ לחודש לכל ניצול שואה המקבל קצבה חודשית.
♦ כל ניצולי השואה לא ישלמו יותר עבור

פתיתים,

חברנו נפתלי אריאן זכה למחווה יוצאת דופן של מפקד מג"ב, ניצב עמוס יעקב, שביקר עם משלחת במחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו. בעת הטקס חלפו חיילי מג"ב על פניו של נפתלי אריאן, שליווה את המשלחת, והצדיעו לו. לקראת סיום הטקס הסיר ניצב יעקב מדש חולצתו את עיטור האומץ והעניק אותו לאריאן. "בעינינו אתה הגיבור האמיתי, בשל עברך שחשפת בפנינו ובשל האומץ והגבורה שאתה מפגין גם היום", אמר מפקד מג"ב.

**ארגון יוצאי קרקוב
בישראל מודה לוועידת
התביעות על תמיכתו
הכספית רבת השנים
בפעילויות שלנו.**

מוזיאון גליציה בקרקוב מציין בסוף חודש יוני ש.ז. עשור להקמתו. במהלך השנים התקיימו במקום עשרות תערוכות מתחלפות, בנוסף לתערוכה הקבועה "בעקבות הזכרון" - תצלומי של הצלם כריס שוורץ ז"ל. כמו כן התקיימו במקום מאות אירועים, ובהם קורסים, סדנאות, ימי עיון והרצאות. באירועים אלה לקחו חלק אלפי אנשים, מקרקוב ומפולין, תושבי המקום ואורחים מחו"ל.

דמי חבר לשנת 2014 בסך 150 ₪

לחם האחאה לת.ד. 17209 תל אביב 6117102

לחליפין ב30 הצברה הנקאית לחשבון 2167/89

בנק אי"אד (13) סניף הסדנאות הרצל'יה (079)

ארוכה הדרך הביתה – מפגש ראשון עם החופש

המומה. לא קלטתי מה בדיוק קורה. לא עיכלתי את גודל השעה. באי-הסדר והבלבול שנוצר, כאילו ניתן אות לצאת משורות המסדר. האסירות התחילו לרוץ באמוק. לפרוץ את שערי מחנה המזון, לתפוס שימורי בשר, כיכרות לחם, אורגיה של זלילה ללא מעצורים.

אמי הבינה את הסכנה הטמונה באכילה מופרזת אחרי שנים של רעב, לקחה ככר לחם וכמה תפוחי אדמה. עליתי על הדרגש, רציתי להיות רק עם עצמי, להתאושש, להבין. לא עיכלתי את המתרחש סביבי, וכאשר הביאה אמי את ככר הלחם, פרצתי בצחוק היסטרי ומטורף. נשים שנמצאו בצריף קבעו שהשתגעתי. איזה אירוניה של הגורל. הן חשבו, בוודאי, שמדובר במקרה נדיר שבו אם ובתה שרדו את התופת, וכעת הבת יצאה מדעתה. לאחר שנרגעתי יצאתי לשדה, מחוץ לגדר התיל של המחנה. לפתע ראיתי הכל. פרחים, שפע צבעים, האוויר היה צח, אביבי, שלווה פסטורלית. התושבים הגרמנים ברחו מבתיים.

אחת התמונות הקשות החרוטות בזכרוני, אחרי הרגעים הראשונים של החופש, היא תמונתן של נשים גוססות לאחר שאכלו בלי שליטה שומנים ושימורים. נשים שלא זכו להגשים את משאלתן ולשרוד. דווקא כשהסיט נגמר, הפעולה הראשונה שעשו כנשים חופשיות, היא שהרגה אותן. עמדתי מולן בחוסר אונים ויאוש שאין לבטא במילים.

אמי סחבה, יחד עם אלה, דוד גדול ששימש סיר מרק לאסירות. מרילקה והלה התחילו לקלף תפוחי אדמה עם כמות מים ענקית, כאילו אנחנו גדוד נשים שלם. הסתכלנו בהתפעלות איך מתבשל המרק, וחשבנו שאדם רעב מסוגל למלא את הקיבה בלי סוף, ללא תחתית. רק הודות לנסיכון החיים של אמי חסכנו לעצמנו הרבה יסורים.

נשארו יחד, שש נשים מקרקוב. שלוש היו מבוגרות ממני ועדיין לא מוכנות להליכה. הגיע הרגע המכריע לשאול את עצמנו לאן נלך, מי ידאג לנו, כיצד נוכל לחזור לפולין מגרמניה הרחוקה. מי יחכה לנו אם בכלל. הקבוצה הקטנה שלנו שעברה ביחד את המסע, את כל העינויים, ההשפלות, החליטה לא להיפרד ולהתמודד ביחד עם הבאות.

הייתי הצעירה בינהן, והמצב חייב אותי לחפש פתרון. וכך, באחד הבתים העזובים של הגרמנים, מצאתי עגלת איכרים פשוטה, הכנסתי לתוכה את החולות, וכך יצאנו לדרך, אל הבלתי נודע. אין לי הסבר הגיוני לדפוס שחזר על עצמו לאורך חיי. במצבים קשים אני תמיד יותר מגויסת, מקבלת החלטות, החושים האלה עזרו לי לא פעם בחיים בעיקר במהלך המלחמה, כדי לשרוד.

כשיצאנו לדרך לא לקחנו בחשבון את האיומים שעמם נאלצנו להתמודד לאורך כל האודיסיאה בדרךנו הביתה. לבשנו בגדי אסירות. לא היו לנו חפצים אישיים וכמובן שום אמצעי הגנה. במצב החדש ששלטו בו כאוס ואנרכיה, התרוצצו הפליטים וחיפשו נואשות דרכים לחזור לארץ מולדתם. לעיתים רחוקות אפשר היה לאתר נציגויות של מדינה באירופה, אך לנו לא היתה כתובת, נאלצנו ליזום ולארגן הכל בעצמנו. החלטנו לצעוד ביום, ובערב למצוא מקום לא בולט ללינה, וכך הגענו לכפר דייגים. הסתדרנו בחדר, ומרוב עייפות נרדמנו, חוץ מאמי שתמיד שמרה עלינו, מוכנה לכל הפתעה.

(המשך בעמוד הבא)

היה זה חודש מאי בשנת 1945. אביב של ריחות פריחה ושמי תכלת בהירים. אנו האסירות, גם אם חשנו שהאוויר חמים יותר בשעה שעמדנו שוב במסדר, היינו דרוכות, מצפות למנת המרק הדלה. לכן כנראה לא הבחנו בשקט הטעון ששרר במחנה.

עמדנו שם, צלי אדם, מורעבות, חולות, אחדות מאיתנו לא מגיבות לסביבתנו. הכל מת בתוכנו. גם אם מי מאתנו היתה ערה לשקט המוזר ששרר במחנה, הרי שלא הבינה את משמעותו. ללא צרחות, קללות, נביחות של השומרות הגרמניות. עמדנו אדישות. כל מה שרצינו הייתה כף מרק ולחזור לדרגש העלוב.

מחנה הריכוז נוישטדט גלאווה (Neustadt Glewe) היה בית חרושת צבאי לחלקי חילוף לאווירונים. אמי ואני "התנדבנו" לעבוד בו מתוך אמונה שהעבודה תגדיל את הסיכוי שלנו לשרוד.

יום אחד גיליתי שבאולם הצמוד אלינו עובדים גברים דוברי צרפתית, שבויי מלחמה. בסיכון לא קטן יצרתי איתם קשר בצרפתית, והעזתי לבקש תרופה נגד דיזנטריה, שגרמה לשלשולים קטלניים לאסירות רבות. השבויים, שקיבלו חבילות מהצלב האדום, העבירו לנו את התרופה (אבקת פחם), אבל גם את החשוב מכל – ידיעות נפלאות על כך שצבאות הברית מתקדמים מהר. כבר ברור שהגרמנים הפסידו את המלחמה, הם מסרו לנו, ועלינו להחזיק מעמד בכל מחיר.

האנדרטה בנוישטדט-גלאווה ועליה חרוט, בגרמנית: להקשיב למתים היא חובת החיים

מיד מסרתי את המסר לאסירות, אך לא יכולנו להאמין במציאות הבלתי אפשרית. שנים ללא שם, מנותקות מחברה אנושית, ללא זהות, חלמנו על חופש, אבל היו אלה חלומות בלבד. כעת, בבוקר אביבי, אנו ממשיכות להמתין למרק, אך הוא לא הגיע. לפתע נשמעו צעקות באוויר, זעקות פליאה ושמחה שקרעו את הדממה: "הגרמנים בורחים! אנחנו חופשיים!"

במצב החדש, הבלתי צפוי, ובאופן שבו התרחש, הייתי

ארוכה הדרך הביתה (המשך)

והסבל. המלחמה כבר מאחורינו. מותר כעת להנות מהחירות, ממוסיקה ופשוט לשמוח". הגענו למחנה שבויים איטלקי. החייל שליווה אותנו הציג את עצמו בשם גסטון בקר. האיטלקים הסכימו בהתלהבות לארח אותנו.

עם שחר עזבנו את המחנה, לקחנו שוב את עגלת הנדודים ועם קרני האור הראשונות יצאנו לרחובות השוממים מאדם. סרבתי לעזוב בלי להודות לאותו גסטון בקר המסתורי, שעמד במבחן אנושי והיה הגבר הראשון שהחזיר לי את האמון בעולם שכה התאכזר אלינו, ושכל רצונו היה לסייע לנו במצוקתנו.

מצאתי פיסת נייר וכתבתי לו משפטי תודה והערכה, ובעיקר הדגשתי את חשיבותה של הפגישה איתו ועם העולם החופשי, שהיה בשבילנו כה זר ומפחיד. ניגשתי לחייל שלבש את אותם מדים צבאיים, ובתמימות ביקשתי ממנו למסור את הפתק לחייל גסטון בקר. לתדהמתי נעמד החייל דום, ולחש לי שהאיש שאותו פגשתי הוא המפקד של כל האזור מטעם צבא בלגיה.

עד היום אני סבורה שהפגישה עם גסטון בקר היתה עבורי אחת המתנות היפות לאחר שחרורי.

שושנה אדלר

השקט הלילי הופר על ידי צעדים כבדים של חיילים רוסיים שנסו להכנס פנימה. ברגע האחרון אמי הכניסה אותי לארון הבגדים יחד עם אלה, והמבוגרות יותר נשארו במיטות. החיילים היו שתויים, במצב רוח מרומם, המנצחים שהכל מותר ואף מגיע להם, ואנו משותקות מפחד התפללנו לנס.

שוב לקחה אמי את הפיקוד. היא ידעה קצת רוסית ועם מטפחת וקול של זקנה מאד, שכנעה אותם שממול, בבית המואר, נמצאות בחורות צעירות ויפות, והם הסתלקו. השתדלנו להיות זהירות וקשובות לסכנות, והמשכנו בדרך.

לאחר כמה ימים מתישים הגענו לעיר ססגונית ויפה בשם פרינצלאו (Princlew), שאלפי חיילים בלגים זרמו אליה. עמדנו מבוהלות בכיכר העיר, לא יודעות לאן לפנות ומי יכול לסייע לנו. הערב ירד. פתאום ניגש אלינו חייל וביקש לעזור לנו, לדאוג ללינה ולכל מה שנחוץ. למזלי יכולתי לשוחח עמו בצרפתית, והוא ביקש שאצטרף אליו לסידורים לכל הקבוצה. עברנו בשכונת וילות, האווירה היתה חגיגית, נשמעו צחוק ושירה מכל מקום, מאחד החלונות בקעו צלילי פסנתר, יצירה של שופן אותה נגנתי פעם. התחלתי לבכות. גל של זכרונות שטף אותי. החייל עצר לרגע ובהתרגשות פנה אלי ואמר: "נגמר הסיוט

הבית ברחוב סטרובישלנה 18

הבנין בן ארבע הקומות, שניצב ליד קולנוע Uciecha ולא הרחק מהדואר הראשי פינת Potockiego, היה בבעלותה של אמיליה קינרייך.

כבכל הבנינים שנבנו לפני כמאה שנה בקרקוב, היו בבנין מספר דירות בחזית, שנחשבו לדירות הטובות יותר, ודירות אחוריות הפונות לחצר (Oficyna). בבית הזה נולדתי ב-1918 ובו גרתי עד פרוץ המלחמה ב-1939.

בחזית הבנין היו שלוש חנויות: איטליז של גב' מריה קינרייך, חנות פירות ושוקולדים של משפחת וולפיילר ובית מרזח (Szynk). בדירות החזית התגוררו משפחת בראון, משפחת קינרייך ולה בן ובת רוזה, משפחת ד"ר בלסברג (היה מנהל מחלקה בבית החולים היהודי), משפחת גסנר ושתי בנותיהם, בלנקה וניושה, ומשפחת שטטר עם שני בניהם (ניהלו מעדניה ברחוב סטרובישלנה 16, והבן יולק ניהל בית קפה קטן).

בדירות האחוריות גרו: בקומה הראשונה, משפחת פילץ (הבת היתה פסנתרנית ומורה לפסנתר), משפחת וול, משפחת ברודר ולה שתי בנות – הלקה וניושה – והבן רישק, משפחת גרינגרס (משפחת) ושלוש הבנים: הנק, בנק וזיגה, משפחת דומב, משפחת רל (נוצרים), מר רל היה סנדלר ובחנותו היתה תמונה של יהודי רוצח ילד נוצרי עבור דם למצות), משפחת קינברג ושלוש בניהם, ארטק, יונה ורודק. בדירת חדר בחצר התגורר השוער, ומעל הקומה הרביעית היו שתי דירות בנות חדר כל אחת, ובשתייהן התגוררו נוצרים.

את המלחמה שרדו, למיטב ידיעתי, חיה וולפיילר והילדים רומק וגניה (לימים מנור), שושנה קינרייך (לימים אדלר) ויולק שטטר. הורי ואחי זיגה נרצחו באקציה בטרנוב ב-1941, אחי בנק נעלם בסיביר, ד"ר בלסברג נרצח. מי יודע מה עלה בגורלם של האחרים?

צבי גרינגרס

מאי 1944, אקציה בפלשוב

נשים בעבודת פרך בפלשוב

מחנה פלשוב. הבוקר טרם הפציע. בצריף מחנק, אויר דחוס. חשים באוויר אימה ומתח. מדי פעם נשמעת אנחה. מדי פעם נשמעת זעקה. קול בכי חרישי, גידופים, קללות, קריאות קורעות לב: איפה אתה? איפה אתה?! הפחד מטייל בין הנחים. אפילו ברגעים אלה לא יעזבם.

החודש מאי 1944. חודש מאי הירוק. חודש מאי האדום – מאדים מדם הקורבנות. חודש האהבה, ההתחדשות, אך לנו... במקום שמחה – יגון, אכזבה וכאב מביא הוא. צפריירי בוקר. השמש בקרניה מבשרת יום חדש בא. פותחת עינים, ורצה מהר להיות בין הראשונות במחראה. במהירות מתרחצת, ולצריף הרדום חוזרת, לזכות לעוד רגע שלווה.

היום יום ראשון בשבוע. יום מנוחה. אך לפתע קול האחראית על הצריף נשמע: לקום, לקום מיד! מהר, מהר לקום! למסדר! רעש מהומה. ריצה מטורפת. מה קרה? מה פתאום? אין זמן לשאול. כבר כולנו על ה"אפלפלאץ". עומדים ומחכים ומצפים. למה? המתיחות גוברת ועולה. הפחד מייבש את הגרון. "צמאה אני", לוחשת אחותי, "וגם רעבה" היא מוסיפה. מה לעשות? אוכל ומים אין.

השמש עולה, מחממת אותנו, מלטפת בקרניה את פנינו. אפילו עב קטן בודד אינו מכסה את תכלת השמים. איזה יום אביב נהדר! שמועה עוברת בין השורות. משהו קורה. משהו מגיע. מי?

נכון, גם לפני שבועיים עמדנו כך ב"אפלפלאץ", וציוו עלינו, ערומים כביום היוולדנו, לעבור לפני ועדה רפואית. הרגיעו אותנו באומרים: זאת סתם סטטיסטיקה. רוצים להטיב עם החלשים. אולי תוספת מזון? תרופות? לכן רושמים את החולים, את הילדים. כעת, השוטרים עוברים לפי אותה רשימה, וקוראים שמות. וכל אחת ואחת אשר קראו בשמה, דומם צועדת ומתייצבת. מבט נוגה זורקת אחורה, כאילו נפרדת מאיתנו. גזר דינה נחרץ!

באותו רגע פורצים לאוויר צלילי מוזיקה. מנגינות ערביות. מנגינות ידועות. כה אהובות. מאמע, מאמע, מצטלצל הצליל. מאמע, מאמע חוזרות המילים. ולצלילים אלה מעבירים מהקינדרהיים (בית הילדים) את הבודדים, האחרונים, אשר נותרו אחרי חיסול הגטו. אלה אשר בדרך לא דרך הצליחו הוריהם להעבירם למחנה פלשוב, בתקווה שאולי: כגוזלים הנעזבים בקן. ביניהם ובין הוריהם המרחק הוא כה קטן! וכה גדול! עזובים הם לטרף, והטורף בא. הצורר מוציאם ולרכבת מעמיסם. מגבירים את הרמקולים, המנגינה מתערבת בזעקות הבכי והנהי. כך משתיקים את קולם. קול ילד יהודי הצועק "מאמע, מאמע". ובדיוק אותן מילים נשמעות דרך הרמקולים. "מאמע קום צוריק, מאמע איך רופה דייך". "לילה טוב, ליל מנוחה. סגור עיניך, עצום, ומחר שוב תשוב לשמחה וחיים". שיר ערש מצטלצל לו ואנו בוכים חרש. ליבנו דואב. שוטרים עם רובים מקיפים אותנו. לא לזוז, לא לנוע, אותם כבר לא תשיגו. לא תצליחו לעזור להם. הגרמנים עוברים בין השורות. האם הצליח משהו להסתתר?

ברכבת יש עוד מקום. צריך למלא את המכסה. בשנת 1944 כבר אין סודות. יודעים לאן מובילה הרכבת. לכן כה חודר מבט הפרידה. לכן כה כואב חוסר האונים. לכן חשים אנו את הפחד, האכזבה והיגון אשר בעיניהם – עינינו.

שירי הילדים נשמעים בלי סוף. בלי סוף. אך למי נשיר אותם מחר? אין כבר ילד יהודי! מביטים לשמים. השמש זורחת. יום אביב, יום זיו! הגם מחר תזרח לנו השמש? מי לחיים – ומי למוות. מי ברעב, ומי בצמא, מי באש ומי בחניקה. "שמעת, שמעת?" לוחשת חברתי "מחדר חולים הוציאו את כולם, כולם. אמי שם" מה אגיד, ומה אענה, ומילים בפי אין.

קולות השירה נדמו. מרחוק נשמעת צפירה חדה. זה הסימן. הרכב זוה. הם נסעו. הם עזבו. הלב בוכה. הלב פועם בחוזקה – הם נסעו, נסעו ואינם, אינם! הם... ואנו...

לא הרגשנו איך עבר הזמן. הפחד שיתק אותנו. השמש נוטה מערבה. דמדומי ערב. ושוב צרחה: "האפל תם! לצריפים חזור!". מתחילה ריצת "אמוק". כל אחד ואחת מחפשים, בודקים. מי הלך? מי נשאר? "אבא! דוד! אתם כאן!!! כמה שמחים להיות ביחד. מתחבקים. מתנשקים, שולחים מבט על הצריף. ניצוץ השמחה דעך. שותקים. לולה נישאת אלי. עיניה אדומות מבכי. "לקחו את אמיי". קולה חנוק מבכי ואני שותקת.

אשה אחת מתייפחת, שניה שערותיה מורטת, אחרת עם ראש מורכן מיבבת. בכי תמרורים מסביב. איך, איך נוכל לעזור להם? להביע את רגשותינו? מה נגיד? מה נעשה? כח אין לנו! "רניה, רניה" נשמעת זעקה. אבל רניה איננה. "כמה שאני מבינה אותה" אומרת דודתי העומדת על ידי "מי כמוני חש את הכאב, עברתי זאת לפני שנה. "כן", היא נאנחת, "כבר שנה עברה מאז גנבו ממני את בני הקטנים", ודומם בולעת דמעה.

בפינת הצריף יושב לו אב. בלי מילים, מלטף את נעלי בתו יחידתו. מבטו נודד לעבר, כאילו לא נמצא איתנו בצריף. לפתע מחבקם, מנשקם. שפתיו רועדות, לוחשות סוד לנעלים העזובות. אצבעותיו הלוך ושוב עוברות על פני הנעליים. נעליים של בתו זהובת התלתלים, בת השמונה.

לילה ירד. הלילה הזה היה עטוף בשחור וכאב, לא ראינו כוכב של תקווה. יאוש, יאוש. התקרבות אל אחותי, חבקתי אותה שעה ארוכה. אחותי ואני. האם ימים רבים נזכה להיות ביחד? האם נעבור את הסערה ונוכל לה? האם יגיע השלום? הנשמע פעמוני חרות? הנזכה? הנחיה? מחשבות, מחשבות ומשאלות. מחשבות ותקוות. כי אנחנו כל כך רוצות לחיות.

אסתר (סטניה) מנהיים (הולנדר)

נר לזכרה של אלה שטיין לבית פרבר

ב-17.1.1945 התקרב הצבא האדום לשערי אושוויץ, ואנו יצאנו לצעדת המוות בחורף קר וקשה. צעדנו ללא הפסקה, ביום ובלילה. צלי אדם. מותירים מאחורינו גוויות של אסירים שנורו בידי הגרמנים. כך הגענו, אלה ואני, לפסי הרכבת במחנה הנשים רבנסבריק. לגופנו מדי אסירים דקים, שלא הגנו עלינו מפני הקור המקפיא. סיכויינו לשרוד הלכו והצטמצמו. רבנסבריק היה המחנה הקשה מכולם. אך נגד כל הסיכויים – שרדנו. הועברנו שוב. הפעם למחנה הריכוז נוישטדט-גלוואה, ששכן בעיירה פסטורלית. שוב נאלצנו להתמודד עם מפקד סדיסט שתלה אסירים בשל כל מעשה פגוע. גווענו מרעב, שלשולים, זיהומים ובעיקר חולשה.

ב-2.5.1945, יום אביב שטוף שמש, התחולל הנס. כשחיכינו במסדר לקצרת מרק, ברח הצוות הגרמני, וברחבי המחנה נשמעה צעקה: "אנחנו חופשיים!". השחרור הגיע. השאלה: מה עושים? כיצד מתארגנים? כיצד מתחברים חזרה לחברה האנושית אחרי ניתוק של שנים.

אנו, קבוצת נשים, רצינו לחזור לקרקוב, בתקווה שמישהו ממשפחתנו שרד. בכאוס שנוצר נכנסתי לבית של גרמנים שברחו, לקחתי עגלת איכרים, אלה ואני העלנו לעגלה את אמי, ואת שתי האחיות מרילקה פרבר-פסט והלה פרבר, שלא היו מסוגלות ללכת. סחבנו את העגלה ודאגנו לכל, למרות כל הסכנות והמכשולים. אחרי הרפתקאות רבות, ובזכות אומץ ותושיה, הצלחנו להגיע לקרקוב אחרי חודש בדרכים.

מהר מאד נגוזו האשיות והחלומות. איש לא חזר. שוב נאלצנו להסתדר בכוחות עצמנו. מצאנו מקלט בביתה של גברת לורה פינסטר, אשה מדהימה ואצילה, בעלת מאפיה

ההודעה על פטירתה של אלה היתה צפויה. מצבה היה קשה וללא סיכוי. הספקתי להפרד ממנה. פרידה מאנשים קרובים, אתם עברנו כברת דרך, כאובה תמיד ומלווה זכרונות וגעגועים.

אלה השתייכה לדור שחוה ילדות מאושרת בקרקוב, עיר הולדתה, אך חוותה גם את הנסיון האכזר של השואה, בה נספו הוריה. בגטו הצטרפה לקורס לאחיות ועבדה בבית חולים, ואחר כך עבדה בבית חרושת "אופטימה", שהיה למפעל לתיקון מדים של חיילי הצבא הגרמני. שם נפגשנו ושם נולדה הידידות שעמדה במבחן הזמן לאורך השנים, עד מותה. לעתים אני מהרהרת בעוצמת הידידות ושותפות הגורל שנוולדו באותן שנים אפלות. מהן שאבנו כוחות לשרוד, לחלוק, להתמודד, וזאת למרות שהתקווה והסיכוי לנצח את המוות היו קלושים.

עם חיסולו של גטו קרקוב הוכנסנו יחד למחנה הריכוז בפלשוב, ושם היינו עדים למעשים המזוויעים והאכזריים של מפקד המחנה, אמון גאט. יחד הגענו לרמפה של בירקנאו, לאין ספור סלקציות. ראינו את העשן. אנשים שעמדו לידנו נעלמו.

אני זוכרת את המקלחת הראשונה. עמדנו ערומות, וקיבלנו פקודה למסור את כל דברי הערך. היתה לי טבעת שבשום אופן לא יכולתי להורידה מאצבעי. השומרת הנאצית הבחינה בטבעת והתחילה למשוך את ידי, שהיתה בסכנת שבירה. אלה באה לעזרתי – בעזרת פיסת סבון החליקה הטבעת מאצבעי, והשומרת שחררה את אחיזתה מיד. הובילו אותנו לצריפים ששימשו פעם סוסים. שכבר רעבות וחולות על מדפי עץ, בצפיפות איומה, מלאי כינים, חולדות מתרוצצות סביבנו.

ארכיון הקהילה בקרקוב

"בככר המרכזית של קזימיר, וולניצה, עמד כבעבר בניין העיריה מהתקופה שקזימיר היתה עוד עיר עצמאית, בטרם צורפה לקרקוב... מול לבניין העיריה, מעבר השני של הרחוב, עמד בית הקהילה. כאן היו משרדי רישום הנולדים היהודים, המתחתנים והנפטרים. כאן פעלה הרבנות..."

במרתף בניין הקהילה היו אולמות להתעמלות, ובהם כל המכשירים הדרושים. בבניין היתה הספרייה הציבורית הגדולה "עזרא", ארכיון הקהילה ובו ספרי הזכויות שהעניקו

מלכי פולין ליהודי המדינה, וכאן הוחזקו הפנקסים והמסמכים שסיפרו על חיי היהודים בעיר במשך מאות שנים...

את יסודות הארכיון הניח הד"ר **דוד קינסטלינגר**, מעובדי מזכירות הקהילה, שמצא בבנין הישן של הקהילה, לפני שזו עברה לבנינה החדש בשנת 1911, ערימות תכתובת אשר הגיעו למשרדי הקהילה, והוא פתח בסידורם ובמינונם. מעטים בקרקוב ידעו מי הוא ד"ר קינסטלינגר (1939-1867), מעטים אלה היו חברי נעוריו

שהפכה את ביתה למקלט חם לניצולי שואה שחזרו מהתופת, ומרכז לכל מי שחיפש שריד ממשפחתו.

היינו שקועות במאמץ להתחיל פרק חדש בחיינו. אלה החליטה לעזוב את פולין, והצטרפה למחנה הפליטים גייליגן, על גבול גרמניה-שווייץ. שם נישאה ליגייק (גרשון) ודרך קפריסין עלו ארצה. הקשר בינינו לא ניתק. כאשר עליתי ארצה הובילו הצעדים הראשונים במולדת החדשה לדירתה של אלה בחיפה, שהתגוררה בבית ערבי נטוש יחד עם עוד ארבע משפחות, אך תמיד היה בו מקום לחברים שעדיין לא הסתדרו.

בארץ עבדה אלה כאחות, וגרשון עבד ב"מקורות". עם צאתם לגמלאות המשיכו בני הזוג לעסוק בפעילותם הרגילה. אלה עברה לא מעט משברים ומצוקות, אך לא נכנעה. השתדלה להתגבר על כל הקשיים שהחיים לא חסכו ממנה. אלה העדיפה שלא להעלות זכרונות על העבר הקשה, לא למסור עדות. זאת אחת הסיבות שבשלן החלטתי להשאיר למשפחתה עדות על מאבקה לשרוד ועל הצמתים והתחנות בחייה.

אני סבורה שכל עוד אנו זוכרים את מתינו, הם ממשיכים ללוות אותנו. יהי זכרה ברוך.

שושנה אזולר

(הוא היה יליד קרקוב) ותלמידיו – הוא היה מורה לדת בגימנסיות ממשלתיות בעיר. בנוסף היה חבר האקדמיה למדעים של קרקוב ואחד מגדולי החוקרים של המדרש, ומחקריו התפרסמו בכתבי המחקר החשובות ביותר בגרמניה ביניהם ספרים על הפרשנות היהודית הקדומה למקרא, מחקרים על הקוראן ועל השפות השמיות. כשפלשו הגרמנים לקרקוב בפרוץ מלחמת העולם השנייה – התאבד.

מתוך: "בין צללי העיר", מאיר בוסק, עמ' 8

פרופ' גוסטבה שטנדיג-לינדברג מספרת על קרקוב שלה

פרופ' גוסטבה שטנדיג-לינדברג ז"ל (1926-2008) ילידת קרקוב, בת יעקב שטנדיג ופליציה לבית אינפלד, היתה פסיכיאטרית, מדענית ומשוררת. בת 12 היתה כשפרצה המלחמה, ועד לסיומה, כשהיא בת 19 שנים, שרדה מספר מחנות ריכוז. במחנות היא כתבה שירים, ובהם תארה את התנאים המחרדים ואת מחשבותיה על הטרנדית של העם היהודי. בראיון שנתנה ב-2002 לאניס פורדיס סיפרה על חייה (השאלות של א.פ. מודפסות באות נטויה ומודגשות).

אבא עבר לקרקוב?

דומני שאבא עבר לקרקוב כדי ללמוד ארכיטקטורה, והוא היה בוגר האקדמיה לאמנות בקרקוב. היה אחד מתוך 11 ילדים. אביו היה בעל אחוזה ואדמות בקולומיאה, בגבול רומניה. היה זה מאד יוצא דופן, שכן ליהודים לא היתה אז זכות להיות בעלי אדמות. אחד האחים של אבי היה אף הוא חקלאי. מרבית האחים של אבא עברו לקרקוב על מנת ללמוד שם. אחד מהם היה רופא שיניים, אחד עורך דין, אחד בעל תואר מוסמך בפילוסופיה ופרסם הרבה – כתב בין השאר עבודה על שילר וקנט. היה מורה של השפה הגרמנית בגימנסיה העברית של קרקוב. שמו היה שמואל שטנדיג. איש מעניין במיוחד. כשאבא שלי, שידעה שמונה שפות, נסעה בשנת 1938 ללונדון, כדי לקבל דיפלומה של מורה לאנגלית מאוניברסיטת לונדון, שמואל נסע עמה כדי לראיין את פרודי. היתה זו משפחה שאי אפשר היה להשתעמם בה.

כמו שאמרתי, אחד מאחיו של אבי, דוד, היה עורך דין ואח שני, לאון, היה רופא שיניים. היתה לו פרקטיקה במרכז העיר.

דוד גם גר בקרקוב?

הם כולם גרו בקרקוב, לפחות במשך זמן מסוים. הגיעו ללימודים ואחר כך חלקם נשארו. שמואל היה פילוסוף, והיה ידוע בשל עבודתו כמורה וכעתונאי מראיין. אחות אחת, אסתר, אשר התחתנה עם עורך דין, נשארה בקולומיאה. בעלה מוזכר עכשיו בכל הספרים על קולומיאה שכן היה איש מאד חשוב בקהילה שם. אני לא יכולה

להזכר בכל בני המשפחה.

אבקש לספר על אלה שגרו בקרקוב, אלה שהשפיעו הכי הרבה על חייד.

מכיון שאמא היתה סופרת, שמואל היה הקרוב ביותר. אמא ארגנה "ארוחות של יום חמישי" – הארוחים היו תמיד מהאינטליגנציה היהודית של קרקוב, וזה היה אצלנו בבית. באמת, כל מי שנחשב כאינטליגנציה של קרקוב היה בא אלינו לפגישות ערב שבהם הוגשה ארוחת מעדנים. למפגשים אלה היתה השפעה רבה עלי למרות שהייתי קטנה מדי מלהשתתף בהם. גם לאסתר, בניו ויוזק (שנקרא דזיונק) היתה השפעה רבה עלי. דזיונק השל, שלמד משפטים, נסע אחר כך לישראל. השני, בניו, נרצח במלחמה. למד רפואה. מאד אהבתי אותו, גר אצלנו בבית יחד עם שני קרובי משפחה מהצד של אמא. הם למדו באוניברסיטה וגרו אצלנו כי אנחנו היינו התומכים של כל המשפחה. אלה השניים היו מאד קרובים – הקרוב ביותר היה רומן בן משפחה מהצד של אמא, אחותה ברונה, מורה, בנה שהיה בן גילי, ובעלה של ברונה מנשק, עורך דין. אנשים נוספים מאד קרובים היו אח של אמא, לאופולד אשר היה מגיע מחו"ל והיה פרופסור לפיזיקה ולמתמטיקה בטורונטו, וקודם לכן עבד בשיתוף עם איינשטיין באוניברסיטת פרינסטון בארה"ב.

אסיים את הסיפור על אבא. לפני המלחמה אבא למד והיה גם מומחה מטעם בית המשפט ב"זיופים" ארכיטקטים. אני רוצה להדגיש שהיתה זו אחת המשפחות הבודדות שהיתה מעורה מאד בחיים האירופאיים

והפולניים והכירה מצויין את השפה הפולנית. והיו הם גם מאד מעורבים בחיים היהודיים, והיו בעלי זהות יהודית. זה היה מאד נדיר. הם היו בעלי יכולת מופלאה לסיתתה. לכן גם לא עזבו בזמן והיו בעצם צריכים לעזוב הרבה יותר מוקדם. לא עשו זאת שכן היו קשורים לשורשים הפולניים. בעיקר אמא. אמא האמינה ששתי התרבויות יכולות

לדור זו בצד זו ולהעשיר זו את זו. יחד עם זאת היו מאד דתיים וקשורים למסורת. לא היה מצב כזה שלא קיימה מצווה אם האמינה שזה המנהג, וזאת במחשבה ברורה. למשל: כשהיה הקונגרס של נשים, פמיניסטיף ב-1935, היא כתבה דיווח לעתון יומי. באמת, אשה לא רגילה.

אבל אחזור לאבא. הוא הכיר את אמא כשהיה בן 16. התאהב בה ממבט ראשון. אחר כך היתה מלחמה, והוא 7 שנים חיכה לאמא. אמר שחכה לה כמו שיעקב חיכה לרחל. תמיד אמר לי: גבר צריך לדעת לחכות, צריך לדעת לחיות בנפרד. זו היתה אהבה גדולה.

ההורים הכירו כבר בקרקוב?

כן. כשאבא למד ארכיטקטורה היה באיזה נשף ושם הכיר את אמא. אמא היתה יפפיה, היה לה שער ערמוני ועיניים ירוקות. בזמן המלחמה אמא ואבא התכתבו ביניהם במשך 4 שנים. אבא שרת על חוף אידונצו באיטליה, נלחם עבור "המולדת" עבור האוסטרים. קיבל שם מדליה. על אומץ. סיפר שבקרוב על חוף אידונצו נפצע מיריה ובנס נצלו חייו. במשך ארבע שנות מלחמת העולם הראשונה שני צעירים אלה כתבו האחד לשניה. התכתבו בפולנית, כמובן. זה היה משהו אדיר, המכתבים הללו. אבל הרבה יותר מאוחר, בתחילת מלחמת העולם השנייה, אבא נתן אותם למשמרת לבנאי. איש זה, דוקט, עבד עם אבא כל השנים. זה היה איש מאד הגון. הוא לקח את הדברים שלנו – ספרים, כתבים של אמא, מכתבים. באחד הימים הופיעו הגרמנים והוא שרף הכל! כלום לא נשאר. הוא רצה טוב, אך לא כך יצא... הוא נרשם כחסידי אומות העולם.

אבא היה איש עם ראש פתוח באופן יוצא דופן, היה ציוני ואמא – אם אפשר כך להגיד – היתה ארופאית וציונית. אמא לא היתה בטוחה בציונות, היתה יותר "ביני-לאומית". היתה מאד אינדוידואלית ובעלת יכולת מדהימה להטמיע כל דבר שבעולם. אבא, מושרש בתרבות הפולנית, היה בד בבד גם ציוני משוכנע והשתייך לארגון ציוני. היה לו ברור לחלוטין המצב. תכנן לשלוח את אחי לישראל לפני המלחמה, אחרי בחינות הבגרות, אפילו לא חוקית, אבל שיסע.

(המשך בעמוד הבא)

ימים מאושרים לפני המלחמה. מימין לשמאל: גוסטה-גוטקה, האב יעקב שטנדיג, האם פליציה שנספתה והאח יוסף צור

פרופ' שטנדיג-לינדברג (המשך)

היה זה אחיך היחיד?

כן. שמו היה יוסף. אבא הגיע רחוק עם הקריירה שלו. היה מאד מוכשר וחרוץ. חוץ מבניין בתים למגורים, הוביל את כל הבניה של הקהילה היהודית, וזה ללא תמורה. למשל: בנה את הבנין של ognisko Pracy – בית שבו למדו בנות יהודיות, ובית אבות. לא רק הכין תוכניות עבור בנינים אלה, אלא גם פיקח בעצמו במקום על הבניה. בזמן המלחמה אבא עשה עוד דבר לא רגיל. לפני המעבר לגטו הוא לקח את כל דברי האמנות מכל בתי הכנסת בקרקוב, וספרי התורה, ואת הכל החביא מאחורי קירות באחד הבתים בשטח מחנה פלשוב. החביא כדי שינצלו. לצערי, הגרמנים מצאו... המשפחה שלי היתה משפחה של אנשים נפלאים, זו היתה זכות לחיות ביניהם.

איך זה קרה שאמך היתה כל כך מלומדת? מי היו הוריה? משפחתה?

אמא היתה, ראשית לכל, נינה של רבי גדול, רבי עקיבא איגר, שהיה מאד מוכשר. הוא ארגן עזרה בבתי החולים בפוזנן. בכל ליבו היה מסור לעבודה קהילתית. זה היה הרב הראשון שהיה כל כך פעיל בתחום זה, בד בבד עם השפעתו הרבה על החיים בפוזנן. כשנפטר היו נוצרים בהלוויתו יחד עם יהודים. היה מחברם של כמה ספרים וטקסטים דתיים, אשר היו לקלאסיים, ועד היום קוראים בהם והם מוערכים.

שמה של אם אמי היה אסתר כהנא. היא היתה אישה יפיפיה. בעבר, יהודים דתיים גזרו לנשים נשואות את שערן, והנשים חבשו פאות. סבתי היתה הדור הראשון לשינוי – סבי אמר שהיא כל כך יפה שאסור לגזוז את שערותיה. סבא היה גם הראשון שהסיר את הכובע החסידי והסתפק בכובע קטן.

מה היה שמו של סבך?

שלמה אינפלד. היתה לו חנות עם סחורה שבדית איפה שהוא ברחוב קרקובסקה. גר בקרקובסקה 9. בקומה הראשונה של הבנין, אני זוכרת שהיה בית בירה, יצאו ממנו אנשים עם אף אדום. ממול היתה חנות עם נקניקים, לא כשרים. מכיוון שאני הייתי חולנית, אמי לקחה אותי לשם פעם בשבוע על מנת שאוכל שם לחמניה עם שינקן, לבריאות. אז האמינו ש-שינקן בריא והיום חושבים שהוא לא בריא.

אמך עצמה לא אכלה שינקן?

זה היה עבור הבריאות. ביהדות אפשר עבור הבריאות ולהצלה לעבור על כל כלל. הסבא היה מאד מתקדם. אחיו, מקס אינפלד, נסע לאנגליה, היו לו שלושה ילדים: בן – הארי אינפלד שהיה רב סרן ועורך דין בלונדון וקיבל את אות הממלכה הבריטית שהוא

האות הגבוה ביותר באנגליה. השני, האח לואיס היה תת מזכיר המדינה ועבד בבית הלבן, וגם הוא קיבל את אות הממלכה הבריטית. אחד מהם היה, אחרי מלחמת העולם הראשונה, במשלחת שלצווייג-הולשטיין שעסקה בקביעת הגבולות, והשני היה גם במשלחת דומה לשטחי אלזס לוריאן.

מתי עברו לאנגליה?

אני לא יודעת. כשהייתי קטנה הם כבר גרו שם. הכרתי אותם אחרי המלחמה, כשנסעתי לאנגליה.

כמה אחים ואחיות היו לאמך?

לאמא היו רק אחות ואח. למיטב זכרוני הוא היה פיזיקאי מוכשר. סרבו לתת לו פרופסורה בלבוב בשל היותו יהודי, ולכן עזב את פולין ב-1937 או 1938. למד בקרקוב. מלכתחילה התנגד לכל דת שהיא. סבא היה מאד מתקדם, אבל הוא כבר הגזים. לאופולד עזב אז את הבית. סיים את הלימודים "בכוחות עצמו". כסרבו לתת לו פרופסורה הרי שבעקבות התערבותו של איינשטיין קיבל מלגה לקיימברידג', ולכן יכול היה לעזוב את פולין. אני לא זוכרת את שם המעבדה בה עבד. האחות של אמא, ברונה, היתה מורה. לפני המלחמה פתחה גימנסיה לנשים בקרקוב, בשם "בית ספר חדש". כל המורים עבדו שם חינם בגלל שהגימנסיה היתה לילדים מוכשרים אשר לא היה להוריהם כסף ללימודים.

היכן היה בית הספר?

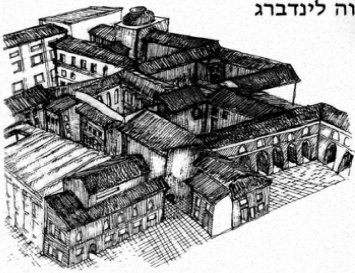
ברחוב סטרובישלנה 1. ברונה היתה מורה מדופלמת. ברונה גם ארגנה "ארוחות יום חמישי". אמא שלי אספה את כל האנשים אשר השתייכו לאינטליגנציה, והם נפגשו אצל ברונה – אינטלקטואלים מהפכנים שחולמים לשנות את העולם. אמי חשבה שהעולם טוב, ורק צריך קצת לתקן אותו. ברונה לא היתה קשורה למסורת, ואחיהן עזב את היהדות. היא היתה באמצע הדרך בינו לבין אמי שחשבה שצריך לכבד את המסורת ולחבר בין הדת והעולם כולו. אמי כיבדה מאד את אלוהים. אני מלאת התפעלות לאופיה. מצדה לא היה בכך שום קורבן. זו היתה דרך חייה. אני מלאת התפעלות למרות שכשהייתי קטנה לא הבנתי את זה.

אמך למדה באוניברסיטה?

אמי שלי כמובן רצתה ללמוד באוניברסיטה, כמו לאופולד וברונה, אבל אבא שלה לא הרשה לה, ואמר שעליה ללכת למסחר על מנת שאחר כך תוכל לעזור לו. אמי היתה הבכורה, וסבי רצה שהיא תנהל את החנות. היא סיימה לימודי מסחר, ללא חשק, ומיד הציעו לה עבודה בבנק, אבל אביה גם את זאת לא הרשה.

תעוד

שירים
גוסטבה שטנדיג-לינדברג
איור
אוה לינדברג

יד ושם
רשות הוציאה לאור בשיתוף עם משרד החינוך של מדינת ישראל
הספר ראה אור בסיוע הקרן לתמיכה בספרי זיכרונות של יוצאי שואה.
התכנים, התמונות והעריכה הם על אחריותה של המחברת.

אם כך, איפה אמך למדה את הכל?

אמי עשתה הכל במו ידיה, הכל למדה בעצמה. היא למדה כל הזמן. הלכה לספריות, להרצאות וחקרה. ידעה שמונה שפות! למדה גם אספרנטו והיתה חברה בעמותת אספרנטו. והכי חשוב, שבאותם זמנים היתה חברה בארגון חלוצי ששמו בקיצור "פיקוח ילודה". היתה זו קבוצה שרצתה שנשים יצאו ממעגל העוני והרס הבריות בשל לידות מרובות. זה נבע מתחושת אחריות חברתית.

מצד שני, למשל, אבי היה מעוניין גם בפעילות לקהילה היהודית, וחשב שהצעירים היהודים צריכים להיות בעלי מקצוע כדי להבטיח את עתידם. לכן רצה שיהיה להם בית ספר מסחרי ופתח בקרקוב בית ספר יהודי למסחר.

נשוב לעמותת פיקוח הילודה: איזה נשים השתייכו לעמותה?

רובן היו פולניות. אמא היתה בין המיסדות של העמותה והפרורמה. היו בוי-זלנסקי, ד"ר צ'פינסקי, הולקה-לסקובסקי ו-אימבר. אמא היתה במערכת של כתב העת "עין ועין" ולעיתים קרובות היתה מרצה בפגישות. כדי לתאר את רב גוניתה אזכיר כי בשנת 1934, על פי הזמנת רדיו פולין, ערכה מחקר על זכויות נשים, ביוגרפיה של נשים ידועות בהיסטוריה, תפקידים טיפוסיים של נשים בתרבות הפולנית ובתרבויות אחרות. את תוצאות המחקר הציגה בסדרה של הרצאות ברדיו הפולני. בנוסף ערכה מספר רב של מחקרים, רובם סוציולוגיים הנוגעים לנשים בעולם, וגם על קהילות יהודיות שמעט היה ידוע עליהם למשל יהודי תימן, הודו, אתיופיה. התעניינה גם בהתפתחות הפדגוגיה. בשנים האחרונות לפני המלחמה היתה גם מבקרת ספרות. כתבה ל-"קורייר", "אסא" ואחרים וכן לעיתונים יהודים "חווילה" - "נובי דזינינק".

(המשך בגיליון הבא)

קוראים כותבים

הייתי אז תלמיד בבית הספר היסודי. אחרי שסולקתי מהחדר בו למדתי חומש, שכר לי אבי מורה פרטי בשם שפיץ, שהוא ורעייתו התגוררו ברחוב סולטיקה (Soltyka) מס' 8.

אחר הצהרים היינו, אחי ואני ועוד שני תלמידים מכיתתי, מגיעים לשעורים פרטיים בביתם. האשה לימדה ועזרה לנו בהכנת שיעורי בית, ובשעה 17:00 היה מגיע בעלה. על פי התאור בכתבה שהתפרסמה בגליון 87, הרי זה אותו שמעון שפיץ. הוא דרש לפנות אליו בתואר אדון פרופסור (panie profesorze), ולימד אותנו חומש בתרגום לפולנית, וידע היטב גם עברית ותנ"ך. אחרי כחצי שנה הפסקנו את השעורים אצלו, שכן היה איש עצבני ולא סימפטי, בדיוק כפי שמתאר אותו הרוקח תדאוש פנקביץ, חיוך לגלגני ריחף תמיד על פניו.

צבי גרינגרס

ריתי טבנקין מחפשת מידע נוסף על סבה וסבתה ושני דודיה שניספו. הסב קופל צוקרמן היה בעל מנסרה ברחוב מיודבה 60; הוא ורעייתו פסל גידלו חמישה ילדים: שרה, מרדכי, רוזה, דבורה ומשה. שלושת הראשונים עלו לישראל לפני המלחמה, ושני האחרונים, יחד עם הוריהם - נרצחו. משה היה תלמיד בגימנסיה העברית, וכחבר תנועת "השומר הצעיר" היה חבר "איסקרא" במאבק נגד הנאצים בקרקוב, ונספה. האם מישהו יכול לשפוך אור על קורותיה של המשפחה?

alontn@merchavia.org.il

סיפורו של בית כנסת שהיה לכנסיה פרבוסלבית

הבנין 'ברח' שפיטלנה 24 והצלב מעל הכניסה לבנין

הקומה השניה של הבנין ברחוב שפיטלנה מס' 24 שמשה בית כנסת של אגודת "אהבת רעים" Ahawas Rajim. מאיר בוסק בספרו "בין צללי העיר" מספר כי כשחזר לקרקוב אחרי המלחמה, עבר יום אחד ברחוב שפיטלנה, ורצה להכנס לבית הכנסת. השער היה סגור ומעל לשער היה תלוי צלב פראבוסלבי. וכך הוא מספר:

הבית היה שייך ליהודי עשיר, ששמו היה הנריק פירסט. הוא היה בעל חנות למכשירי כתיבה וסלון להוצאת גלויות רפרודוקציות צבעוניות מתמונותיהם של גדולי הציירים הפולנים. על האיש סופר שהוא ישן על מיטת ברזל ללא מזרן. הוא

לא היה אדוק במיוחד, אבל כשנודע לו שאחד ממכריו פתח את חנותו שבמרכז העיר בשבת, קילל אותו פריסט, והמקולל - אף שהיה אדם צעיר ובריא - מת כחלוף ימים אחדים. פריסט ראה את עצמו אשם במות מכרו. הוא קיבל על עצמו תשובה בסיגופים. לפני מותו אסף את בני משפחתו ואמר: ההתרחקות מהיהדות, מהדת והכניסה לעולם הגויים הן אסון... מי יודע איך זה יתקם בנו... אך אני, בזכות מה קיללתי? ואז ציווה את הקומה העליונה של ביתו ברחוב שפיטלנה להקמת בית תפילה, באומרו: את הקומה העליונה תשפצו שתתאים לבית תפילה. פה, במרכז העיר, ישנם יהודים שרחוקה דרכם לבתי התפילה בקזימיר, אולי יבואו לבית הכנסת הקרוב להם ברחוב שפיטלנה...

ב- http://www.krakow4u.pl/Krakow_ulica_Szpitalna_dom_nr_24.html נכתב כי הבנין ברחוב שפיטלנה 24 נבנה, ככל הנראה עוד בסוף המאה ה-14, אם כי לראשונה הוא מוזכר רק במחצית השניה של המאה ה-16. בתחילת המאה העשרים היה הנכס בבעלות עמותה יהודית לצדקה, שהסבה את המקום לבית מדרש ובית תפילה. בסוף שנות העשרים ותחילת שנות השלושים של המאה ה-20 שופץ הבנין על ידי אגודת "אהבת רעים" והיה לבית הכנסת של האגודה. בזמן מלחמת העולם השניה הרסו הגרמנים את פנים בית הכנסת, והפכו את המקום לנגריה. בשנת 1940 נמסר המקום לכנסיה הפרבוסלבית, וכך נותר המצב עד היום.

והקורא יחליט מהי הגירסה הנכונה.

אסיפה כללית רגילה

הנכם מוזמנים לאסיפה כללית שנתית שתתקיים ביום חמישי 19 ביוני 2014 (כ"א סיון תשע"ד) בשעה 17:00 באולם יצחק בתיכון עירוני ה', רחוב בן יהודה 227 תל אביב (חניה מרחוב הירקון 294). סדר יום: דיווח יו"ר, בחירת חברי ועד, בחירת חברי ועדת ביקורת, אישור דוחות כספיים.

אם במועד הקבוע לא יהיה נוכח מנין חוקי של חברי הארגון הרי שהאסיפה תדחה במחצית השעה, לשעה 17:30, ותהיה חוקית בכל מנין של חברים.

מרכז הארגונים של ניצולי השואה בישראל Center of Organizations of Holocaust Survivors in Israel

המסגר 55 ת.ד. 57403 תל אביב 6721707 טל' 03-6243343 פקס 03-5613884

Email: merkaz1113@gmail.com www.holocaust-s.com

